

Оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору економіки Київської області

Інвестиційна діяльність в аграрній сфері є однією з необхідних умов ефективного розвитку агропромислових підприємств. При цьому, як вважає автор, без підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва неможливо досягти активізації інвестиційної діяльності в аграрному секторі регіону.

В статті здійснено апробацію методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору економіки Київської області. Визначено основні чинники, що впливають на формування інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки регіону. Досліджено взаємозв'язок понять конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості галузі, як взаємозалежних чинників впливу на ефективність інвестиційного розвитку аграрного сектору економіки регіону. Шляхом розрахунку інтегрального рангу по головному та системі обмежуючих критеріїв на підставі експертних оцінок здійснено ранжування галузей АПК Київської області за рівнем інвестиційної привабливості. За допомогою методу матриці координат проведена оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. Визначено райони з найбільш високим показником конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: *інвестиційна діяльність, оцінка інвестиційної привабливості, конкурентоспроможність, сільськогосподарське виробництво, аграрний сектор економіки.*

Оценка конкурентоспособности сельскохозяйственного производства и инвестиционной привлекательности отраслей аграрного сектора экономики Киевской области

Инвестиционная деятельность в аграрной сфере является одним из необходимых условий эффективного развития агропромышленных предприятий. При этом, как считает автор, без повышения конкурентоспособности сельскохозяйственного производства невозможно достичь активизации инвестиционной деятельности в аграрном секторе региона.

В статье осуществлена апробация методических подходов к оценке конкурентоспособности сельскохозяйственного производства и инвестиционной привлекательности отраслей аграрного сектора экономики Киевской области. Определены основные факторы, влияющие на формирование инвестиционного климата в аграрном секторе экономики региона. Исследована взаимосвязь понятий конкурентоспособности и инвестиционной привлекательности отрасли, как взаимосвязанных факторов влияния на эффективность инвестиционного развития аграрного сектора экономики региона. Путем расчета интегрального ранга по главному и системе ограничивающих критериев на основании экспертных оценок осуществлено ранжирование отраслей АПК Киевской области по уровню инвестиционной привлекательности. С помощью метода матрицы координат проведена оценка конкурентоспособности сельскохозяйственного производства. Определены районы с наиболее высоким показателем конкурентоспособности сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: *инвестиционная деятельность, оценка инвестиционной привлекательности, конкурентоспособность, сельскохозяйственное производство, аграрный сектор экономики.*

Valuation of Agriculture Competitiveness and Investment Prospects of Agrarian Sector Industries in Kyiv Region Economy

Investment activity in agricultural sector is one of the significant factors of agribusinesses efficient development. Besides, as the author suggests, without increasing agricultural industry competitiveness it will be impossible to enhance the investment activity in agrarian sector of the region.

In the study practical approval of methodical approaches has been carried-out as to valuation of agricultural production competitiveness and investment attractiveness of agrarian sector industries in Kyiv region. Key factors influencing formation of investment climate in agrarian sector of the region's economy have been determined. The correlation of such concepts as competitiveness and investment appeal of the industry as interrelated factors influencing the efficient investment development of the region has been researched. Through calculating integral rank by the main feature and by the system of limiting criteria based on expert estimates, the ranking of agricultural sector industries in Kiev region have been done according to the level of investment prospects. Using the coordinate matrix method the valuation of agricultural production competitiveness has been performed. Areas with the highest competitiveness indexes of agricultural industry have been defined.

Keywords: investment activity, investment appeal valuation, competitiveness, agricultural industry, agrarian sector of economy.

Постановка проблеми. Інвестиційна діяльність в аграрній сфері виступає засобом забезпечення продовольчої безпеки держави, гарантом розвитку агропромислового виробництва. Від обсягів та ефективності цілеспрямованої інвестиційної діяльності значною мірою залежить процес відродження сільського господарства, яке потребує значних коштів на структурну перебудову, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції тощо. Розвиток та зріст ефективності інвестиційної діяльності в аграрному секторі регіону неможливі без підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур в АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підвищення інвестиційної привабливості галузей та підприємств АПК нині приділяється багато уваги. Цим проблемам присвячені наукові праці багатьох вчених-економістів, зокрема: К.С. Берестового, О.Г. Бобрової, О.А. Бондаренка, О.П. Бондарчука, С.О. Гуткевич, О.М. Дуфенюк, М.І. Кісіля, В.В. Ковальова, М.Ю. Коденської, Г.П. Лайко, О.М. Могильного, Г.М. Підлісецького, Г.В. Сеніної, А.В. Чупіса, В.С. Шебаніна та інших. Проте дуже багато питань щодо оптимізації оцінки інвестиційної привабливості галузевих складових аграрного сектору економіки регіону потребують подальшого дослідження.

Конкурентоспроможність є одним з суттєвих показників стану підприємства як господарської (виробничої) системи, який визначає перспективи його подальшого розвитку, можливість досягнення стратегічних цілей та завдань [4]. Однією із стратегічних цілей аграрного підприємства є підтримання або підвищення його конкурентоспроможності. Питання підвищення

ефективності господарювання та конкурентоспроможності аграрних підприємств знайшли відображення в роботах В.Г. Андрійчука, О.Д. Гудзинського, С.І. Дем'яненка, О.Ю. Єрмакова, В.В. Зіновчука, С.М. Кваші, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, М.П. Сахацького, І.Н. Топіхи, І.І. Червена, В.В. Юрчишина, В.М. Яценка та ін. Теоретичні засади формування стратегій конкуренції викладено також у працях зарубіжних учених: Г.Л. Азоева, М.Е. Портера, У.М. Ліферта, Д.М. Майєра, Т.К. Пауелла, Й.А. Шумпетера, Р.А. Фатхутдінова та ін.

Метою статті є апробація методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору економіки Київської області.

Викладення основного матеріалу дослідження. На ріст та динаміку інвестиційних вкладень у країні та в окремому регіоні, зокрема, впливає комплекс чинників, які формують інвестиційний попит та пропозицію. Серед них можна виокремити наступні: техніко-економічні, організаційно-управлінські, соціально-економічні, соціально-психологічні, правові та інші чинники. Всі ці фактори можуть мати різну векторну спрямованість й ступінь впливу на динаміку інвестиційного росту.

Зазначимо, що формування конкурентоспроможної аграрної економіки регіону потребує мобілізації всіх наявних ресурсів, а також абсолютного використання територіально-виробничих переваг.

Для збалансованого розвитку регіону та активізації інвестиційної діяльності вагоме значення на регіональному рівні відводиться оцінці

Фінанси та оподаткування

інвестиційної привабливості окремої території, яка визначається сукупністю факторних ознак, які стимулюють приплив капіталу в регіон і характеризуються інвестиційною активністю. Інвестиційну активність у регіоні слід розглядати як інтегровану інтенсивність припливу вітчизняного, іноземного капіталу та росту обсягів виробництва [3].

Інвестиційний клімат можна розглядати як умови інвестування, які впливають на переваги інвестора у виборі того чи іншого об'єкта інвестування. Інвестиційний клімат регіону формують наступні фактори: рівень розвитку пріоритетних галузевих виробництв, стан та динаміка інвестиційного ринку, заходи державної підтримки й стимулювання інвестиційної діяльності в аграрному секторі, визначення і забезпечення привабливості об'єктів

інвестування, стан фінансово-кредитної системи та діяльність фінансових посередників, стабільність національної грошової одиниці та валютне регулювання.

Важливим аспектом формування сприятливого інвестиційного клімату є визначення інвестиційного потенціалу регіону, який характеризується сукупною здатністю економіки здійснювати інвестиційну діяльність у всіх сферах, спрямовану на випуск високоякісної продукції, кваліфіковане надання робіт і послуг, що задовольняють запити суб'єктів господарювання та населення, а також можливість забезпечувати процеси відтворення й споживання.

Основні чинники формування інвестиційного клімату в сфері аграрної економіки регіону наведено автором на рис. 1.

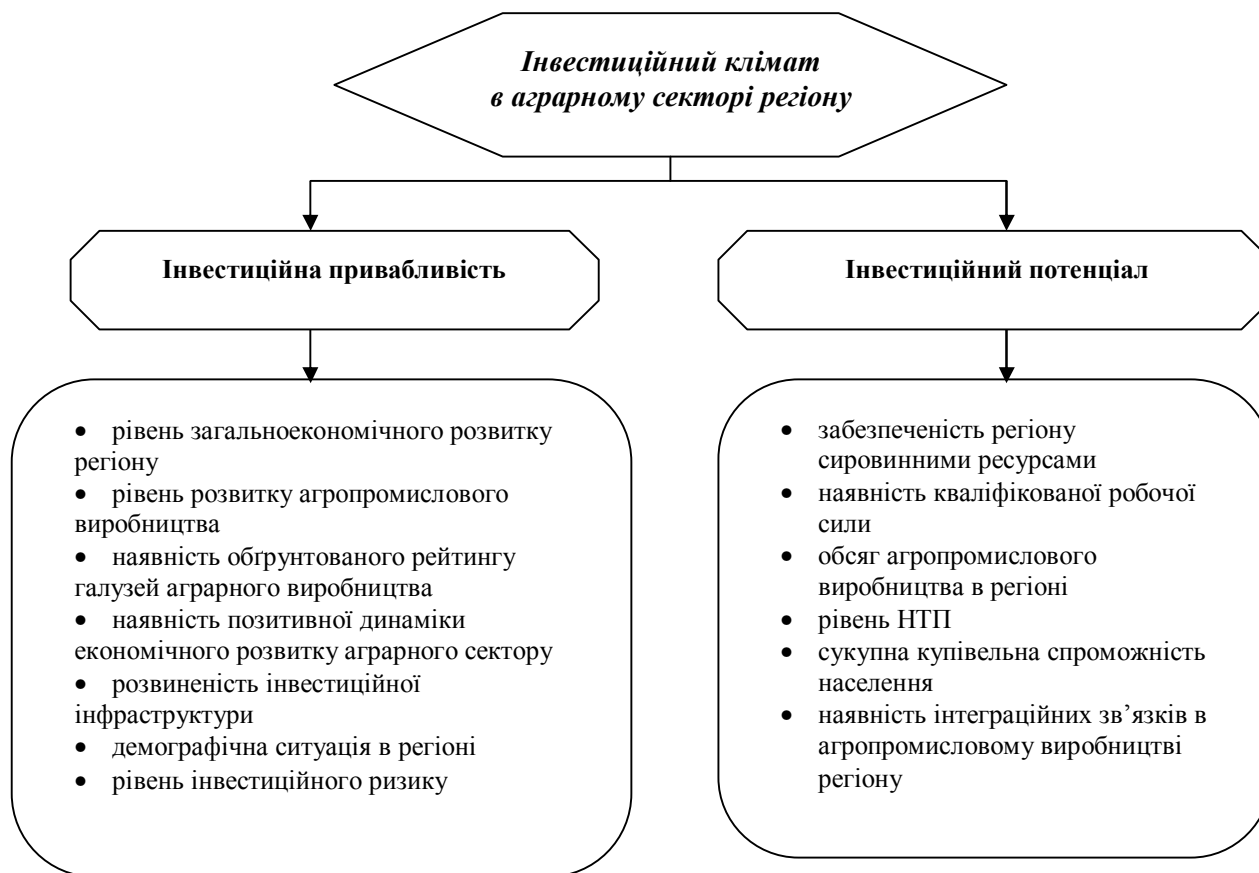

Рис. 1. Регіональні чинники формування інвестиційного клімату в аграрному секторі (запропоновано автором)

Зазначимо, що аналіз та оцінка інвестиційної привабливості галузевих складових агропромислового виробництва досліджуваного регіону має пріоритетне значення.

Згідно результатів проведених нами досліджень більшість галузей агропромислового виробництва Київської області мають відносно позитивну тенденцію росту показників рентабельності. Це свідчить про економічну ефективність діяльності в

даному секторі економіки регіону, що значно поліпшує інвестиційну привабливість аграрного сектору економіки.

В процесі дослідження нами відібрано 7 галузей агропромислового виробництва в регіоні, у яких, порівняно із загально регіональним станом АПК, простежуються достатньо позитивні тенденції розвитку (табл. 1).

Показники агропромислового виробництва Київської області за рівнем економічного стану та потенційної інвестиційної привабливості, 2011 р.

Найменування показників	Галузі АПВ	Виробництво зернових культур	Виробництво м'яса	Виробництво молока	Виробництво соняшнику	Виробництво цукрових буряків	Виробництво м'яса птиці	Виробництво овочів
Питома вага виробництва в Україні, %		4,9	9,9	4,0	1,9	8,0	13,0	8,5
Середній індекс росту обсягів виробництва за 5 років		1,1	1,01	0,94	2,1	0,9	1,07	1,05
Середній індекс росту обсягів реалізації продукції за 5 років		1,33	0,98	1,03	2,02	0,84	1,1	0,91
Рентабельність виробництва, %		40	2,3	14,7	44,8	23,2	38,4	18,9
Середній індекс росту обсягів виробництва на одну особу за 5 років		1,2	1,02	1,03	1,35	1,1	1,05	0,99
Середній індекс росту обсягів виробництва у с.-г. підприємствах за 5 років		1,08	1,56	0,93	1,35	1,06	1,44	1,15
Середні темпи росту продуктивності галузевих виробництв		1,08	1,1	1,05	1,09	1,07	1,12	1,02

Джерело: розрахунки автора

В процесі дослідження проведено ранжування галузей АПК за рівнем інвестиційної привабливості. Для цього було здійснено:

- розрахунок інтегрального рангу по головному критерію;
- проведення ранжування галузей АПК по головному критерію;
- розрахунок інтегрального рангу по системі обмежуючих критеріїв;

- проведення ранжування галузей АПК по системі обмежуючих критеріїв;
- розрахунок інтегрального рангу по головному та визначеному рангу системи обмежуючих критеріїв;
- проведення заключного ранжування та визначення пріоритетності галузей АПК регіону (табл. 2, 3).

Таблиця 2

Ранжування галузей АПК за значенням головного та обмежуючих критеріїв

Галузі виробництва	Головний критерій рентабельність виробництва, %	Обмежуючі критерії					
		Питома вага виробництва в Україні, %	Середній індекс росту обсягів виробництва за 5 років	Середній індекс росту обсягів реалізації продукції за 5 років	Середній індекс росту обсягів виробництва на одну особу за 5 років	Середній індекс росту обсягів виробництва у с.-г. підприємствах за 5 років	Середні темпи росту продуктивності галузевих виробництв
Виробництво зернових культур	2	5	2	2	2	5	4
Виробництво м'яса	7	2	5	5	6	1	2
Виробництво молока	6	6	6	4	5	7	6
Виробництво соняшнику	1	7	1	1	1	3	3
Виробництво цукрових буряків	4	4	7	7	3	6	5
Виробництво продукції птахівництва	3	1	3	3	4	2	1
Виробництво овочів	5	3	4	6	7	4	7
Питома вага критерію, %	50	10	10	8	6	7	9

Розрахунок інтегральних критеріїв та ранжування галузей виробництва АПК

Галузі виробництва	Розрахунок інтегрального рангу по обмежувачим критеріям	Значення	Ранг	Розрахунок інтегрального рангу по головному та визначеному рангу обмежувачим критеріїв	Значення	Ранг
Виробництво зернових культур	$(5*0,1+2*0,1+2*0,08+2*0,06+5*0,07+4*0,09)/6$	0,282	3	$(2*0,5+3*0,5)/2$	1,25	3
Виробництво м'яса	$(2*0,1+5*0,1+5*0,08+6*0,06+1*0,07+2*0,09)/6$	0,285	4	$(7*0,5+4*0,5)/2$	2,75	5
Виробництво молока	$(6*0,1+6*0,1+4*0,08+5*0,06+7*0,07+6*0,09)/6$	0,475	7	$(6*0,5+7*0,5)/2$	3,25	6
Виробництво сояшнику	$(7*0,1+1*0,1+1*0,08+1*0,06+3*0,07+3*0,09)/6$	0,237	2	$(1*0,5+2*0,5)/2$	0,75	1
Виробництво цукрових буряків	$(4*0,1+7*0,1+7*0,08+3*0,06+6*0,07+5*0,09)/6$	0,452	6	$(4*0,5+6*0,5)/2$	2,5	4
Виробництво продукції птахівництва	$(1*0,1+3*0,1+3*0,08+4*0,06+2*0,07+1*0,09)/6$	0,185	1	$(3*0,5+1*0,5)/2$	1	2
Виробництво овочів	$(3*0,1+4*0,1+6*0,08+7*0,06+4*0,07+7*0,09)/6$	0,313	5	$(5*0,5+5*0,5)/2$	2,5	4

Джерело: розрахунки автора

Таким чином, за інтегральним рангом найбільш ефективними інвестиційно-привабливими галузями аграрного сектору Київської області є виробництво олійних культур (коефіцієнт 0,75), виробництво продукції птахівництва (1), виробництво зернових культур (1,25). Менш привабливими з точки зору залучення інвестиційних ресурсів у галузь виявилось м'ясо-молочне виробництво (коефіцієнти склали 2,75 та 3,25 відповідно).

Розвиток та ріст ефективності інвестиційної діяльності в аграрному секторі регіону неможливі без підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур в АПК. На нашу думку, категорії інвестиційна привабливість та конкурентоспроможність підприємства – взаємопов'язані поняття. Конкурентоспроможність сільськогосподарських агроформувань передбачає можливість їх ефективного функціонування за умов ринкової економіки. Це означає, що їх виробнича діяльність повинна найповніше відповідати критеріям інвесторів, споживчому попиту, забезпечувати максимальну окупність засобів виробництва і капіталу та забезпечувати збалансований розвиток адміністративних складових регіону.

Конкурентоспроможність конкретного суб'єкта господарювання – величина перемінна, яка з часом знижується. Початковий рівень конкурентоспроможності повинен бути тим вище, чим триваліший період розробки та впровадження інвестиційного проекту. Зниження рівня конкурентоспроможності і, відповідно, обсягів продажу продукції, буде визначатися темпами морального її зношення та науково-технічним прогресом в конкретній галузі виробництва.

Практичний інтерес має взаємозв'язок понять конкурентоспроможності та інвестиційної привабли-

вості галузі, підприємства, регіонально-адміністративних складових аграрного ринку як взаємопов'язаних і взаємозалежних чинників впливу на ефективність інвестиційного розвитку аграрного сектору економіки регіону.

Найбільш чітко вираженими показниками, які характеризують конкурентоспроможність продукції, є затрати на її виробництво (собівартість продукції), ступінь насичення ринку даним видом продукції, питома вага у загальному регіональному виробництві, рівень купівельної спроможності споживачів, рівень рентабельності виробництва окремих видів продукції, норма прибутку. Додатковими показниками конкурентоспроможності виступають маса прибутку на один гектар посіву сільськогосподарських культур, один гектар сільськогосподарських угідь, одну голову худоби.

У ході дослідження за допомогою методу матриці координат проведена оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва у розрізі районів Київської області (табл. 4).

Алгоритм реалізації даного методу передбачає наявність наступних етапів. На першому – визначається сукупність показників, що характеризують стан та рівень конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва як сировинної бази регіонального агропромислового виробництва. На другому етапі виявляються максимальні показники в кожному рядку. Потім усі показники рядка діляться на максимальний і складається матриця координат перша. На третьому етапі всі показники зводяться в квадрат і підсумовуються за стовпцями. Одержана сума характеризуватиме узагальнений сукупний показник конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

Показники розрахунку конкурентоспроможності сировинної бази агропромислового виробництва у розрізі районів Київської області, 2011 р.

Міста, райони	Продукція сільського господарства, млн.грн	Кількість діючих с.-г. підприємств	Питома вага у загальному обсязі виробництва сільгосппродукції, %	Рівень рентабельності продукції сільського господарства, %	Сільгосппродукція з розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн./100г, тис. грн	Виробництво зернових та зернобобових культур, тис. т	Виробництво соняшнику, тис. т	Виробництво овочів, тис.т	Виробництво цукрових буряків, тис.т	Виробництво м'яса, тис. т	Виробництво молока, тис. т	Урожайність зернових культур, ц/га	Продуктивність худоби, кг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Баришівський	396,5	60	4,45	17,2	73,02	138,7	11,9	23,3	27,7	2	3	43,6	4977
Білоцерківський	528,1	138	5,93	23,4	57,78	181,5	10,4	29,9	268,1	4	32	37,8	6392
Богуславський	144,2	39	1,62	13,3	37,65	83,0	5,7	22,0	50,0	0	4	39,4	4652
Бориспільський	400,0	85	4,49	144,6	67,68	139,2	9,5	42,1	17,1	6	7	41,7	5107
Бородянський	32,8	18	0,37	25,6	26,89	13,8	0,0	9,4	–	1	3	27,3	4318
Броварський	910,9	67	10,23	–0,1	234,16	73,2	4,3	60,1	0,4	18	3	36,9	3645
Васильківський	508,0	103	5,70	106,9	83,28	94,6	3,9	34,7	267,2	1	6	36,1	5062
Вишгородський	1284,3	37	14,42	2,8	1493,37	6,3	0,0	14,3	–	140	0	20,7	–
Володарський	281,5	43	3,16	39,2	59,01	98,1	10,7	11,7	128,8	3	8	38,4	5132
Згурівський	452,7	97	5,08	–0,5	88,07	174,3	6,6	11,5	46,4	9	30	50,3	8404
Іванківський	24,1	19	0,27	9,2	13,31	17,2	–	7,2	–	0	0	20,6	7762
Кагарлицький	425,5	108	4,78	23,9	64,57	208,1	10,9	28,8	46,2	6	9	62,0	3776
К.-Святошинський	119,0	72	1,34	–17,9	68,00	7,5	0,0	67,2	–	1	10	23,2	4264
Макарівський	314,1	39	3,53	77,5	100,35	71,9	1,0	13,6	0,0	0	8	43,1	4434
Миронівський	326,4	90	3,67	60,4	53,95	175,1	9,8	18,4	47,0	2	9	55,5	6036
Обухівський	140,4	48	1,58	3,1	40,34	57,0	6,1	17,0	38,2	1	10	41,0	4629
П.-Хмельницький	454,8	128	5,11	16,5	61,29	206,1	15,3	13,2	16,0	8	5	44,5	4442
Поліський	5,2	9	0,06	170,3	8,00	8,0	–	1,4	–	0	0	22,3	692
Рокитнянський	358,6	49	4,03	36,2	88,76	135,8	5,3	9,9	72,4	4	9	60,9	5605
Сквирський	354,0	143	3,98	19,6	49,51	167,4	12,7	10,3	121,8	3	10	40,3	4787
Ставищенський	365,4	84	4,10	33,3	75,97	125,0	6,3	13,9	86,5	1	6	43,3	4930
Таращанський	236,5	67	2,66	39,8	48,17	108,0	8,4	14,1	106,7	0	3	42,2	4339
Тетіївський	268,2	73	3,01	19,0	52,49	122,2	10,1	6,9	91,5	1	13	45,3	5693
Фастівський	253,8	43	2,85	6,0	54,46	186,6	3,6	22,2	24,7	1	3	63,1	4261
Яготинський	291,1	99	3,27	17,0	53,02	186,9	14,7	12,9	33,9	1	5	53,4	4063

Джерело: розрахунки автора

На основі отриманих результатів зазначимо, що найбільш високий показник конкурентоспроможності, як базису інвестиційної привабливості сировинних складових аграрного сектору економіки Київської області склався у Білоцерківському (5,84), Вишгородському (5,22), Згурівському (4,35), П.-Хмельницькому (4,05), Кагарлицькому (3,96) районах, а найнижчий – у Поліському (1,15), Іванківському (1,01) та Бородянському (0,54) районах.

Вважаємо, що організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності як основи формування інвестиційної привабливості

сільськогосподарського підприємства слід розглядати як систему організаційних, технологічних, економічних і екологічних важелів та методів управління, які в процесі взаємодії і взаємозв'язку забезпечують сукупність високих споживчих властивостей сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки і попит на неї на ринку продовольства при оптимальних затратах на її виробництво і достатньому рівні цін, що гарантує ефективне ведення галузей і підприємства та сприяє росту інвестиційної привабливості.

Висновки. Однією з важливих функцій стратегічного управління інвестиційною діяльністю

на рівні регіонального АПВ є розробка стратегії інвестування з метою стабілізації та подальшого нарощування обсягів сільськогосподарського виробництва, підвищення рівня зайнятості та добробуту населення. При цьому прийняття рішень в галузі інвестування вимагає здійснення глибокої та системної оцінки інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору економіки регіону.

Як показали результати проведених нами досліджень, найбільш інвестиційно-привабливими є галузями аграрного сектору Київської області є виробництво олійних культур, продукції птахівництва, зернових культур. Підвищити інвестиційну привабливість інших галузей можна за рахунок збільшення конкурентоздатності та затребуваності їх продукції на ринку. Адже, на нашу думку, категорії інвестиційна привабливість та конкурентоспроможність підприємства, і його продукції зокрема, – взаємопов'язані поняття.

4 Список використаних джерел

1. *Андрійчук В.Г.* Економіка аграрних підприємств: [Підручник]. - 2-ге вид., доп. і перероблене / В.Г. Андрійчук. - К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.

2. *Гордієнко Т.М.* Розвиток регіональної економіки в контексті економічної кризи / Т.М.

Гордієнко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 162-167.

3. *Кравчук Н.І.* Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств Житомирщини [Електронний ресурс] / Н.І. Кравчук, В.В. Якімець // Матеріали економічної науково-практичної інтернет-конференції «Економічний розвиток країни за умов законодавчих змін». - Режим доступу: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/925/>.

4. *Малік М.Й.* Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: [монографія] / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 270 с.

5. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua/page/?8638>.

6. Офіційний сайт Київської обласної ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kor.gov.ua/node/5802>.

7. *Пістун М.Д.* Основні положення концепції регіонального розвитку України: суспільно-географічні аспекти / М.Д. Пістун // Український географічний журнал. – 2008. – № 4. – С. 22-28.

8. Статистичний щорічник Київської області за 2011 рік / За ред. С.І. Коханчук. – Київ: Державний комітет статистики України, 2012. – 503 с.